

Durmuş Hocaoğlu

Dersimiz Milliyetçilik: XXI

Din’de “İkame” Prensibi

Yeniçağ, “Analiz”, 23 Nisan 2007, Pazartesi., s.08
“Analiz” Sıra No: 517; 2007-032; Nisan-09

YENİÇAĞ

Gustave Le Bon “*İnsan, yalnız bir ilaha inandığından dolayı dindar değildir, ruhunun bütün güçlerini, iradesinin bütün itaatlerini, tutuculuğunun ateşlerini, bir davanın yahut duygu ve fillerine rehber olmuş bir kimsenin hizmetine vakfettiği vakit, dindardır*” demektedir[Kitleler Psikolojisi., Yayına Hazırlayan: Yunus Ender., Hayat Yay., İst., 1997, s.66]. Tuhaf gibi görünüyor, ama, yine de soralım: Ne demek istemiş olabilir? Fikrime nazaran, çok basitçe şunu: Din öyle bir insanî var-oluş formu, öyle bir “şey”dir ki, ortadan kaldırılamaz, kaldırıldığı ânda yerinde bir vakum oluşur – ki buna Eskiçağ fiziğinin tâbiriyle “horror vacui” (ürkütücü boşluk) da diyebiliriz – ve bu vakum derhâl bir başka “şey” tarafından doldurulur; O’nun yaptığı her ne ise aynısını yapan bir başka şey, yâni din yerine *ikame* olmakla din gibi algılanan, dinin yerine konmakla da bir başka veya bir başka tür din – adına velev ki din densin veya denmesin - olan, dinleşen, dinileşen bir başka şey. İşte bu “ikame ameliyesi”, bir “aşma”ya tekabül ederse o da zamanla hattâ gerçek anlamda din dahi olabilir.

Le Bon’dan biraz daha devam edelim; aynı cümlesinden az sonra [a.e., s.67], “*Kitlelerin kanaatleri, körükörüne itaat, korkunç hoşgörmezlik, dinî duygulara bağlı şiddetli propaganda ihtiyacını taşır. Bu bakımdan denebilir ki, onların bütün inançları bir dini şekle sahiptir./..*” dedikten sonra “*Kitleler için bir ilah olmak veya hiç bir şey olmamak şarttır*” [a.e., s.68] şeklindeki bir hükme varan müellif, bir paragraf sonra, “*Kitlelere bir din lâzımdır sözünü tekrar etmek acaba bir gevezelik midir?*” diye sormakta ve hemen akabinde şu cevabı vermektedir: “*Siyasi, dini ve sosyal inançlar daima münakaşadan uzak tutulmak şartıyla bir dini şekil alarak onların ruhunda yerleşir*”. Bundan sonra, dinsizliğin ve hattâ nihilizmin dahi nasıl olup da bir tür din hâline dönüşebildiğine dikkat çekerek “*Eğer tanrı tanımazlık inancını onlara (kitlelere–D.H.) kabul ettirmek mümkün olsaydı, bu duygu dahi en şiddetli hoşgörmezlik ateşine sahip olur ve dıştan görünen şekilleriyle kısa zamanda bir tarikat durumuna gelirdi*” diyen Le Bon, buna örnek olarak Dostoyevski’nin hikâyeye ettiği bir nihilistin mâcerâsını taktîm eder [a.e., s.69].

“Günün birinde aklın ışıklarıyla aydınlanan bu nihilist, küçük kilisesinin mihrabını süsleyen ilah ve azizlerin resimlerini kırdı ve mumları söndürdü, biraz sonra da o resimlerin yerine bazı tanrı tanımaz filozofların resimlerini koydu, mumları tekrar yaktı. Dini inançların konusu değişmişti, fakat dini duyguların da değiştiği söylenebilir mi?”

El-hak; elbette hayır!

Böylelikle, dinsizliğin bizzat kendisi bir din oluvermektedir: **Negatif Din.**

Nitekim, ateistlerin ateizme olan sıkı bağlılıkları ile gerçek bir dine inananların inançlarına bağlılıkları arasında prensipler seviyesinde bir fark yoktur: Gerçek bir ateist sofu bir negatif dindardır; çünkü ateizm, haddi zâtında tanrı-tanımsızlığı, bir din gibi total bir hâle getirmeden tanrı-tanımsız olamaz. Bu konuda hayli mebzul miktarda örneklerden, sâdece, Engels'in Tabiatın Diyalektiği isimli eserinde, insanın ortaya çıkışını anlatırken, onu "yaratan" tabiatı tasvîr edişine [*Doğanın Diyalektiği.*, Çev.: A. Gelen., Sol Yay., Üçüncü Baskı., Ankara, Ocak 1977, s.58] ve Ludwig Büchner'in, maddenin özelliklerini sıralarken O'na izâfe ettiği "mistik" niteliklere [*Madde ve Kuvvet.*, Mütercimler: Baha Tevfik, Ahmed Nebil., Teceddüd-ü İlmî Ve Felsefî Kütübhânesi., İstanbul., tarihsiz (1910?)., bilhassa 2., 3.,4., 5., 6. bab] dikkat etmek dahi kifâyet edecektir.

Ayrıca, bâzı seküler inanışlar ve davranışlar da adı din olmayan ve fakat din yerine geçen birer inanç olmakla, Talcott Parsons, Edward Shills ve Robert Bellah'ın verdiği adla, artık "sivil din" olarak anılmaktadır ki bunun en mümtaz örneği de "Amerikan Sivil Dini"dir. [G. Marshall., *Sosyoloji Sözlüğü.*, Çev.: O. Ahıncı, D. Kömürçü., Bilim ve Sanat Yay., Ank., 1999, s.661].

Kezâ bir de "Akıl Dini" var...

